

MARJA-LIISA KAKKURI-KNUUTTILA

Filosofia yhdistää¹

Filosofia yhdistää hajanaisuudessa

Puheenvuoroni otsikko on 'Filosofia yhdistää'. Tätä voidaan pitää yllättävänä väitteenä kahdestakin syytä. Ensinnäkin filosofia sisältää lukuisia tutkimusaloja etiikasta, metafysiikasta tieteenfilosofiaan. Jo tieteenfilosofia muodostuu tänä päivänä suuresta joukosta eri tieteenalojen omia filosofioita. Jos aiemmin riitti tuntee anglo-saksinen analyttinen filosofia ja mannermainen tulkitseva filosofia, nyt löytyy matemaatiikan ja logiikan filosofian lisäksi fysiikan, mekaniikan, biologian, psykologian, sosiologian, kansantaloustieteen filosofioita. Melko uusi liiketaloustieteen filosofia kattaa etiikan ja tieteenfilosofian. Tässä rajoitun lähinnä tieteenfilosofiaan.

Filosofian mahdollisuuksia toimia yhdistävänä tekijänä voidaan epäillä myös siksi, että yhteiskuntatieteiden kenttä on vähintään yhtä hajanainen kuin tieteenfilosofia. Eri tieteenaloilla on lukuisia keskenään kilpailevia koulukuntia ja yhä laajeneva joukko tutkimusmenetelmiä. Koulukuntien suhteet ovat harvoin sydämellisiä.

Niistä on usein käytetty sota-metaforaa ja sen mukaisesti puhutaan paradigmojen välisestä sodasta. Yritykset rakentaa kommunikaatiota eri metodien ja koulukuntien välille saattaa vaikuttaa ylioptimistiselta tai naiivilta. Olen silti valmis ottamaan tämän riskin.

Kuinka siis tällaisessa filosofian ja yhteiskuntatieteiden pirstaleisessa tilanteessa voi rakentaa kommunikaatiota taloustieteiden eri alojen ja koulukuntien välille? Entä jos kuhnilainen yhteismitattomuusteesi onkin totta, eikä kommunikaatio eri koulukuntien kesken ole edes loogisesti mahdollista? Liiketaloustieteiden metodologia-keskustelujen perusteella näyttää kuitenkin onneksi siltä, että eri koulukuntien kommunikaation raja-aidat eivät ole ehdottomia loogisia esteitä, vaan ovat periaatteessa ylitettävissä. Eri koulukuntien välinen tilanne ei myöskään enää ole niin sotaisa kuin kymmenkunta vuotta sitten. Määrällisten ja laadullisten menetelmien vastakohdan korostamisen jälkeen nyt puhutaan kolmannelta metodologisesta suuntauksesta, nimikkeellä 'mixed methods' eli 'yhdistetyt menetelmät'. Se tarkoittaa, että samassa

¹ Virkaanastujaisesityelmä Helsingin kaupunkorkeakoulussa 3.4.2009

tutkimuksessa yhdistetään määrällisiä ja laadullisia menetelmiä.

Mutta eikö silti viime kädessä ole kysymys henkilöiden ja koulukuntien välisestä sosiaalisesta kilpailusta, jossa jaetaan resursseja, maanetta ja valtaa? Näin sanottaessa unohdetaan, että myös me itse vaikutamme tiedekilpailun sääntöihin. Ehkä ihanteemme voisi olla yliopistokulttuuri, jossa taitavasti yhdistetään kilpailu ja yhteistyö korkeatasoisen tutkimuksen edistämiseksi. Tämä tukisi sekä tieteen kehitystä että käytännön ongelmien järkevää ratkaisua.

Filosofin työnkuva

Mikä voisi olla tieteenfilosofian rooli tällaisen yliopistokulttuurin kehittämisessä? Tiedettä tutkitaan jo monelta kannalta kielitieteessä, tieteen retoriikassa, sosiologiassa ja antropologiassa. Lisäksi taloustieteilijöiden omassa piirissä käydään tarmokasta menetelmäkeskustelua. Mikä tässä tilanteessa on tieteenfilosofian erityinen tehtävä tieteenalojen ja eri koulukuntien välisen kommunikaation kehittämisessä?

Joku taloustieteilijä saattaa haluta sanoa, ettei huoli filosofeja sekaan sotkemaan. Eikö filosofia ole vain sanoilla saivartelua? Eikö esimerkiksi Wienin piirin positivismilla ole ollut lähinnä vain huono vaikutus yhteiskuntatieteisiin?

Tähän vastaisin, että filosofian merkitys yhteiskuntatieteissä riippuu siitä, minkälaisen työnkuvan filosofimme omaksuu. Se työnkuva mikä tänä päivänä liittyy psykologian, sosiologian tai liiketaloustieteiden filosofiaan on jo lähtökohdissaan päinvastainen 1920- ja 30-lukujen Wienin piirin positivistiselle tiedekäsitykselle.

Wienin piirin ydinkäsityksiä oli ankaran empiristinen tieto-oppi. Sen pohjalta perusteltiin tieteen yhtenäisyyden ohjelmaa, jonka mu-

kaan kaikilla tieteillä on yksi ja sama tieteellinen menetelmä. Kaikki tieteelliset lauseet tuli voida kääntää havaintoja kuvaavalle kielelle. Tämän reduktionistisen ohjelman mukaisesti esimerkiksi tunteita koskevat lauseet, vaikkapa, että tämän lukija on innostunut tai pitkästyntä tätä lukiessaan, tuli kääntää ulkoisesti havaittavaa käyttäytymistä koskevalle kielelle. Sitä, mitä sinusta itsestäsi tuntuu, ei pidetty tieteellisen tiedon lähteenä.

Wienin piirin ihannetieteenä oli matemaattinen fysiikka. Tämä merkitsi, että myös yhteiskuntatieteissä tuli tavoitella yleisiä, matemaattisesti ilmaistuja lainmukaisuuksia, joita tuli testata havaintojen avulla. Säännönmukaisuusajattelusta poikkeava ainutkertaisten tapahtumien tulkinnan logiikka ei saa sijaa tässä tieteen yhtenäisyyden ohjelmassa.

Parhailaan leviämässä olevaa tieteenfilosofian työnkuvaa kutsutaan usein ”naturalistiseksi filosofiaksi”. Se on monissa suhteissa vastakkainen Wienin piirin tieteen yhtenäisyyden näkemykselle, sillä sen ensisijaisena tehtävänä on kohteena olevan tieteenalan käytäntöjen kuvaaminen. Naturalistinen tieteenfilosofia hyödyntää tuloksia myös muilta tieteen tutkimuksen aloilta, kuten tieteen retoriikka, tieteen sosiologia tai tieteen antropologia.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että naturalistisen tieteenfilosofian tavoitteet olisi rajattava empiirisen tutkimuksen tapaan menetelmien ja taustaoletusten kuvailuun. On mahdollista yhdistää kuvailu ja kriittinen tehtävä, vaikka tehdyn tutkimuksen ja käytettyjen metodologioiden hyvyyden arviointi ja suositusten antaminen on kuvaustehtävän suhteen toissijaista.

Naturalistisen tieteenfilosofian kriittinen eli arvioiva ja ohjeistava rooli perustuu jo siihen, että tutkimuksen käytäntöjä konstituivat sosiaaliset säännöt sisältävät itsessään normeja.

Samalla kun sosiaaliset säännöt kuvaavat sitä, miten toimitaan, ne sisältävät myös näkemyksen siitä, mikä on hyvä ja mikä on huono toimintatapa. Esimerkiksi kun kuvataan tieteellisen artikkelin rakennetta koskevia sosiaalisia sääntöjä, tulee ilmaista, mitä pidetään hyvänä tieteellisen artikkelin rakenteena.

Naturalistisen tieteenfilosofian työnkuvan pohjalta ei voi myöskään suositella metodista yhtenäisyyttä. Menetelmällinen moninaisuus on hyväksyttävä tosiasiana.

Annan kaksi esimerkkiä siitä, kuinka naturalistisesti suuntautunut filosofinen tieteen tutkimus voi vahvistaa tutkijoiden keskinäistä ymmärrystä ja yhteistyön edellytyksiä. Nämä esimerkit eivät ole keksittyjä, vaan perustuvat taloustieteellisten tekstien tutkimukseen sekä perinteiseen filosofiseen analyysiin.

Molemmissa esimerkeissä on jossain mielessä kysymys käsitteiden analyysistä. Ensimmäisessä esimerkissä analysoin sanan 'tutkimustulos' eri käyttötapoja. Toinen esimerkki perustuu siihen, että syiden ja vaikutusten suhde on ymmärrettävissä eri tavoin ja meidän on luovuttava edelleen hallitsevassa asemassa olevasta kausaalisuuden säännönmukaisuuskäsityksestä.

Tutkimustuloksen kolme merkitystä

Vaikka naturalistinen tieteenfilosofia tyypillisesti tarkastelee yhtä tieteenalaa kerrallaan, se voi myös kuvata eri tieteiden yhteisiä piirteitä. Tieteellisten artikkeleiden retoriikkaa tutkimalla huomaamme, että eri tieteenaloilla ja koulukunnissa sanaa 'tutkimustulos' käytetään tarkoittamaan kolmea eri asiaa.

Ensimmäinen 'tutkimustuloksen' käyttövoista on tutkimuksen empiirinen tai teoreettinen 'löytö'. Empiirisen tutkimuksen löytö on havaintojen analyysin tulos, esimerkiksi muut-

tujen välinen tilastollinen korrelaatio. Toinen 'tutkimustuloksen' käyttötapa on tutkimuksen 'kontribuutio' eli 'panos' aikaisemmalle tutkimukselle eli minkälaista uutta tietoa tämä löytö tarjoaa jollekin koulukunnalle. Tutkimuksen löytö voi tukea, kumota tai muokata aikaisemman tutkimuksen tuloksia. Kolmanneksi tutkimustulos-sanaa käytetään tarkoittamaan löydöstä tai kontribuutiosta tehtäviä johtopäätöksiä jatkotutkimukselle tai käytännön toiminnalle.

Esimerkiksi erään suomalaisen kaupan alan valtarakenteita koskevan tutkimuksen löytö oli teollisuuden kokemus, että tuotteita ja kuluttajia koskeva asiantuntemus vaikuttaa ratkaisevasti teollisuuden ja kaupan välisiin valta-asemiin. Yksi mahdollisuus rakentaa tästä kontribuutio aikaisemmalle tutkimukselle oli osoittaa, että tämä löytö vastaa muissa maissa tehtyjä havaintoja. Eräs johtopäätöksistä oli suositus julkisen vallan päättäjille kehittää kaupan alalle periaatteita, jotka tukevat reilua kilpailua sekä pienten tuottajien asemaa.

Vaikka tutkimustulos-termin monikäyttöisyys on käytännössä tuttu eri alojen tutkijoille, sen monia kiinnostavia seurauksia ei ole riittävästi selvitetty tieteenfilosofiassa. Tämä tapaus osoittaa naturalistisen tieteenfilosofian voiman ja sen, kuinka jonkin yleisesti tunnetun asian järjestelmällinen tarkastelu saattaa tuottaa yllättäviäkin tuloksia.

Tutkimustulos-sanan monikäyttöisyyden merkitys tuli esille erään tieteen retoriikkaa koskevan työni yhteydessä, jossa pohdittiin tieteen retoristen keinojen ja rationaalisuuden välistä suhdetta. Siinä pyrittiin perustelemaan, että empiirisen tutkimuksen tekijän on ensin osoitettava olevansa luotettava tutkija, jotta hänen tekemänsä uudet havainnot voivat toimia esitettyjen tulosten perusteluna. Retoristen keinojen taitava käyttö on eräs tämän päivän tieteellisen artikke-

lin kirjoittajan tapa rakentaa luotettavuuttaan. Yksi retorisia keinoja säätelevistä sosiaalisista säännöistä koskee artikkelin johdannon rakennetta, jota on selvittänyt kielitieteilijä Swales vuonna 1990 ilmestyneessä teoksessaan *Genre Analysis*.

Swalesiläisessä johdannossa on kolme osaa, joista ensimmäisessä esitellään tutkimuksen taustaa, tavallisesti asiaa koskevaa aiempaa tutkimusta. Toisessa rakennetaan tutkimusongelma eli *niché* osoittamalla aukko aiemmassa tutkimuksessa. Kolmannessa johdannon rakennosassa kuvataan tutkimusongelman ratkaisussa käytetyt menetelmät sekä esitellään artikkelin rakenne.

Voimme kysyä, onko tämänkaltainen johdannon rakenne itsessään rationaalinen vai onko se pelkästään mielivalentainen tapa, jossa ei ole sen kummemmin mitään järkeä. Jos swalesiläinen johdannon malli on järkevä, mitä sen perusteella voimme päätellä tutkimuksen tavoitteista? Vastausta tähän kysymykseen ei tarvitse kaukaa hakea: Jos on järkevää esitellä tutkimuksen taustaa ja rakentaa tutkimusongelma suhteessa aikaisempaan tietoon, silloin tutkimuksen löytö ei vielä ole tutkimuksen koko tulos. Tutkimustulos tämän sanan varsinaisessa mielessä on tutkimuksen panos eli kontribuutio aikaisemalle tutkimukselle.

Tutkimuksen löydön ja panoksen erotte-lun tärkeyden puolesta on toinenkin teoreettinen argumentti. Se perustuu siihen, että tutkimuksen tavoite ei voi olla pelkästään tieteellisen tiedon tuottaminen, koska tällöin saman tiedon loputon toistaminen olisi riittävää. Tavoitteen on oltava nimenomaan *uuden* tieteellisen tiedon tuottaminen.

Tutkimuksen kontribuution ja johtopäätösten välinen erotte-lu selvittää myös akateemisen tutkimuksen ja tilaustutkimuksen välistä

eroa. Akateemisessa tutkimusraportissa on olen-naista perustella, että löytö todella on uutta tietoa ainakin johonkin aiempaan tutkimuskeskusteluun nähden. Selvitystutkimuksissa taas tutkimusraportin yleisönä ovat käytännön toimijat, jotka ovat kiinnostuneita siitä, minkälaisia käytännön johtopäätöksiä tutkimuksen löydön perusteella voidaan tehdä.

Tehtyäni tämän tutkimustuloksen kolmea eri merkitystä koskevan havainnon, oli löydetävä jokin olemassa oleva tieteenfilosofinen keskustelu, johon tämä löytö oli rakennettavissa akateemiseksi tutkimustulokseksi. Sopivan tutkimuskeskustelun löytäminen ei osoittautunut erityisen vaativaksi tehtäväksi. Yksi perinteisiä tieteenfilosofian tutkimuskohteita on tieteellinen päättely, mutta se rajataan tavallisesti koskemaan vain tutkimuksen löytöä, eikä siinä tarkastella tutkimuksen panosta eikä johtopäätöksiä koskevaa päättelyä. Sama rajaus pätee myös tieteellistä päättelyä käsittelevissä tieteen retoriikan tutkimuksissa. Joten merkittävä osa tutkimusraporteissa esiintyvää tieteellistä päättelyä on jäänyt tieteenfilosofian ja tieteen retoriikan ulottumattomiin.

Huomion kiinnittäminen 'tutkimustuloksen' eri käyttötapoihin auttaa siis näkemään monia merkittäviä asioita, joita muuten ei havaitsisi. Esittelen vielä kaksi tiedepoliittisesti kiinnostavaa seurausta.

Tieteenfilosofiassa ajatellaan yleensä niin, että tutkija tekee työtään yhden teorian A pohjalta ja näin kehittää edelleen tätä samaa teoriaa A. Tämä ei juuri vastaa liiketaloustieteiden eri alojen käytäntöä. Yhdessä tutkimuksessa tukeudutaan tavallisesti monen koulukunnan näkemuksiin. Lisäksi tutkimuksen löytö voidaan tuottaa yhden teorian A pohjalta, mutta rakentaa kontribuutioksi johonkin toiseen tieteelliseen keskusteluun B. On esimerkiksi mahdollista kir-

joittaa laadullisin menetelmin tehty tutkimuslöytö kontribuutioksi määrällisiä menetelmiä käyttäneeseen aiempaan tutkimukseen.

Monia koulukuntia tukevaa pluralistista tiedepolitiikkaa on perusteltu sillä, että keskenään kilpailevat koulukunnat antavat kasvusäyksiä toisilleen juuri kilpailun kautta. Tutkimuksen löydön ja kontribuution eron avulla saadaan tätä argumenttia täydentävä perustelu pluralistiselle tiedepolitiikalle, sillä sanotun nojalla eri koulukunnat näyttävät hyödyntävän toinen toisiaan sisällöllisesti monin eri tavoin.

Toinen tiedepoliittinen johtopäätös perustuu tieteen historian kulkuun. Kun ensin osa tutkimuksen löydöistä on omaksuttu tosiasioina, ne siirtyvät vähitellen taustalle ja lopulta unohutuvat. Tieteenalojen historian tuntemuksesta tulee siten eräänlainen ideapankki, josta kaivaa esiin unohtuneita löytöjä ja tuoda ne kontribuutiona vallitsevaan tutkimuskeskusteluun.

Tämän voi tehdä reilulla tavalla osoittamalla historian tuntemuksensa tai epäeilusti pimittämällä lähteensä, tai sitten tietämättömyytään esittää vanhoja ideoita uutena keksintönä. Tämä osoittaa, miten tärkeää tiedepolitiikassa on tukea tieteenalojen historian tutkimusta.

Tilaa eri tavoille tutkia syy-seuraus -suhteita

Toinen filosofia yhdistää -teemani koskee vallitsevan talouskriisin analysoimiseksi sopivaa syy-seuraus -suhteita eli kausaalisuhteita koskevaa näkemystä. Nykyinen kriisi ei toki ole pelkkä talouden kriisi, sillä se koskettaa syvästi liike-elämän eettisiä ja yhteiskuntafilosofisia perusteita. Näiden eri kysymysten selvittämiseksi täytyy tutkia kriisin syitä.

Syitä voidaan tutkia periaatteessa kahdella vastakkaisella tavalla. Yksi tapa on selvittää yleisiä lainmukaisuuksia tai säännönmukaisuuksia.

Se tarkoittaa, että etsitään yhteisiä piirteitä tämän ja aiempien talouskriisien välillä.

Toinen syiden etsimisen tapa on tälle vastakkainen. Siinä ei haeta yleisiä säännönmukaisuuksia, vaan ajallisesti ja paikallisesti rajattujen järjestelmien toimintamekanismeja ja voimia. Tämä tutkimustapa ohjaa etsimään niitä erityisiä tekijöitä, jotka ovat tuottaneet juuri tämän kriisin, esimerkiksi johdannaismarkkinoiden toimintamekanismeja.

Nämä kaksi tutkimustapaa kriisin syistä tuottavat mitä ilmeisimmin toisiaan täydentäviä tuloksia, joten molempia tutkimustapoja tarvitaan. Tämä sopii yhteen edellä mainitun kolmannen, eli yhdistettyjen menetelmien, metodologisen suuntauksen kanssa, jossa katsotaan, että jopa samassa tutkimuksessa voidaan yhdistää laadullisia ja määrällisiä menetelmiä.

Tässä on vain yksi hankala ongelma. Positiivistisen tieteenkäsitteiden osana taloustieteellisessä tutkimuksessa on omaksuttu sellainen käsitys syiden ja seurausten suhteista, joka tekee mahdottomaksi ainutkertaisten tapahtumien syiden etsimisen. Tämä on niin kutsuttu kausaliteetin empiristinen tai humelainen säännönmukaisuuskäsitys, jonka mukaan syyt ja seuraukset edellyttävät aina jonkin yleisen säännönmukaisuuden.

Eli jos johdannaismarkkinat on yksi nykyisen talouskriisin syy, niin vastaava pätee aina. Tämänkaltaiset johdannaismarkkinat tuottavat aina talouskriisin. Mutta mitä iloa meille on tästä yleistyksestä? Emmehän halua tämänkaltaisten kriisien toistuvan, vaan päinvastoin! Haluamme sellaisia talouden sääätelyjärjestelmiä, että vastaava ei toistu. Joten yleinen väite jää aika tyhjäksi, jos se koskee vain yhtä talouden jaksoa.

On hienoa, että maailmassa on paljon säännönmukaisuuksia, sillä muuten olisimme

pulassa. Mutta hyväksi ja huonoksi onneksi on myös paljon ainutkertaisia tapahtumia. Niiden syiden ja seurausten selvittämiseen ei kausaliteetin säännönmukaisuuskäsitys ole riittävä. Naturalistisen tieteenfilosofin on siis hylättävä kausaliteetin säännönmukaisuuskäsitys virheellisenä, mikäli hän on tutkimusotteelleen uskollinen ja hyväksyy historiantutkijoiden lähtökohdan, että myös ainutkertaisilla tapahtumilla on syynsä ja että niitä on mahdollista tutkia.

Niin uskomattomalta kuin se saattaa kuulostaa, filosofisessa keskustelussa on myös tehty täysin vastakkainen johtopäätös. On päätelty, että ihmistieteiden tehtävä ei ole lainkaan ilmiöiden kausaalinen selittäminen. Tämä tulkitsevan tutkimuksen filosofiassa esitetty johtopäätös seuraa kun yhdistetään kausaliteetin säännönmukaisuuskäsitys ja huomio, että yhteiskunnallisessa todellisuudessa on paljon ainutkertaisia tapahtumia. Kausaliteetin säännönmukaisuuskäsitys onkin istunut syvällä tieteenfilosofisissa keskusteluissa. Positivististen filosofien lisäksi se omaksuttiin myös tulkitsevan tutkimuksen filosofiassa kiistoissa, joita on käyty sekä 1900-luvun taitteessa että 1900-luvun puolivälissä.

Jotta olisi mahdollista tutkia ainutkertaisen tapahtumien syitä, esimerkiksi Suomen itenäistymisen tai talvisodan syttymisen tai nykyisen talouskriisin syitä, kausaliteetin säännönmukaisuuskäsitys on hylättävä virheellisenä. Tarvitsemme toisen, kattavamman filosofisen näemyksen syy-seuraus -suhteista.

Tieteenfilosofiassa on kaksi tapaa muotoilla kattavampi käsitys kausaalisuhteista. Molemmat perustuvat arkiajatteluun ja niitä voidaan pitää toisiaan täydentävinä. Yksi säännönmukaisuusnäemyksen korvaava käsitys kausaalisuhteista sisältyy sanoihin 'mekanismi' ja 'voima', joita jo käytin edellä lukijan siitä säikähtämättä – vai kuinka? 'Mekanismi' ja 'voima'

ovat syitä kuvaavia käsitteitä, joilla on tärkeitä ontologisia ominaisuuksia, joita en tässä lähde selvittelemään. Mekanismin ja voiman avulla saadaan filosofinen näkemys syistä ja seurauksista, joka soveltuu tutkimukseen, jossa etsitään yleisiä säännönmukaisuuksia sekä tutkimukseen, jossa selvitetään jonkin ainutkertaisen tapahtuman vaikuttavia tekijöitä.

Voimien ja mekanismien käsitys kausaalisuhteista on omaksuttu erityisesti jälkipositivistisessä kriittisen realismin tieteenfilosofiassa. Itse asiassa se merkitsee paluuta esi-humelaiseen näkemykseen syy-seuraus -suhteista. Voiman käsitteen edelleenkin paras ontologinen analyysi löytyy antiikin Kreikasta Aristoteleen *Fysiikka-* ja *Metafyysiikka-*teoksista. Tässä meillä on toinen konkreettinen osoitus oman tieteenalan historian tuntemuksen arvosta.

Toisella kausaalisuhteita koskevalla ehdolla on hauska nimi 'kontrafaktuaali konditio-naali' eli 'tosiasiain vastaisen ehdon periaate'. Monimutkaisesta nimestään huolimatta periaate kuvaa jokapäiväistä tapaamme arvioida, onko jokin tapahtuma toisen syy.

Kun pohditaan talouskriisin syitä, periaate toimii seuraavasti. Kuvitteleminen muuten samanlaisen tilanteen kuin mitä maailmassa oli tämän vuosituhannen alussa, mutta yhdellä erolla, että siinä ei ole näitä johdannaismarkkinoita. Jos saatavilla olevien erilaisten tietojemme (arkitieto, tutkimustieto) nojalla tämänkaltaista talouskriisiä seurauksineen ei olisi tapahtunut, tai kriisi olisi ollut lievempi, voimme päätellä, että johdannaiset ovat yksi kriisiin vaikuttanut tekijä.

Tosiasiain vastainen ehto on toinen tapa korvata puutteellinen kausaliteetin säännönmukaisuuskäsitys ja se täydentää 'voiman' ja 'mekanismin' käsitteille perustuvaa kausaalisuhteiden ontologista analyysiä. Se soveltuu myös

sekä kausaalisten säännönmukaisuuksien että ainutkertaisten kausaalisuhteiden tutkimukseen. Tosiasia vastaisen ehdon perusteella voidaan arvioida, onko jokin tekijä toisen syy silloin kun on kysymys toistuvasta tapahtumasta sekä silloin kun on kysymys ainutkertaisesta tapahtumasta.

Yhteenveto

Olen esitellyt kaksi tieteenfilosofista huomiota, joita hyödyntämällä voimme rakentaa ymmärrystä tutkijoiden välille sekä tutkijoiden ja käytännön toimijoiden kesken. Ensimmäinen näistä perustuu oivallukseen, että sana 'tutkimustulos'

tarkoittaa kolmea eri asiaa. Toinen ehdotus on luopua virheelliseksi osoittautuneesta empiristisestä kausaliteetin säännönmukaisuuskäsityksestä ja omaksua voimille ja mekanismeille sekä tosiasia vastaiselle ehdolle perustuvat näkemykset syiden ja seurausten suhteista.

Väite 'filosofia yhdistää' ei tietenkään tarkoita, että yhdistämisen tekisi joku abstrakti asia, kuten filosofia. Vain me ihmiset yhdistämme ja erotamme. Meillä on mahdollisuus valita, rakennammeko yliopistoomme kilpailua, joka luo lisää raja-aitoja vai rakennammeko yhteistyön ja myönteisen kommunikaation edellytyksiä. ■